

“ԵՍ ՊԵՏԲ Է ՄԵՌՆԻՄ”

“Ես պետք է մեռնիմ: Այլևս օգուտ չունիմ ես իմ ազգին եւ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան համար:” Վերջին խօսքերէն մէկն է իննըսուն եւ երեք տարեկան, մահուան մահիճին մէջ շարժելու անկարող, Նորայր Սրբազանին:

Բայց ինք գիտէր թէ ով էր ինք, գիտէր որ գաղթական ընտանիքի գաւազ էր 1904-ին ծնած: Մինչեւ 1922 իր հօրը եւ մօրը խնամքին ներքեւ ապրած, տարագրութեան ֆամբէն անցած, եւ վերադառնալէն յետոյ Անթապ, իրենց հայրենիքը, երկրորդ գաղթականութեան ֆամբան կը բռնեն, բարեբախտաբար մահէն ազատելով: 1922-ին ժառանգաւոր սան կը դառնայ Նրուսադէմի եւ ուսանող եւ սարկաւագ մինչեւ 1927, եւ 1928-էն 1930 Լոնտոն ուսանելու կ’աղարկուի, եւ 1930-էն մինչեւ 1996 Սրբոց Յակոբեանց այս Մայրավանքին մէջ իր կեանքը ապրեցաւ, իր գործը կատարեց, իր խօսքը տուաւ, իր կեանքին օրինակը, տիպարը, մեզի բողոք:

Ան եղաւ ուսուցիչ, դաստիարակ ժառանգաւորաց Վարժարանին մէջ, Թարգմանչաց Վարժարանին մէջ, Անթիլիասի դպրեվանքին մէջ: Եւ իր աշխատութեամբը, իր ուսումնական հետաքրքրութիւններովը, իր կոչումին հաւատարիմ մնալու գիտակցութեամբը, ան այսօր ծանօթ է իբրեւ պատմաբան, աստուածաբան, կանոնագիր եւ կանոնագէտ, բանասէր: Եւ իր աշխատանքները, իր ուսումնասիրութիւնները, հիմնական, գիտական կնիք բողոքին այն բոլոր գործերուն մէջ, որ ինքը ստանձնեց: Աշխարհի ամեն կողմը ինք ծանօթ է իբրեւ այն բանասէրը, որուն խօսքը ճշմարտութիւն էր:

Եւ գիտեմք իր աշխատանքներուն ամբողջ նկարագիրը: Առանձինն մեր այս Մայրավանքին չորս հազար ձեռագիրներուն ցուցակը կազմած է, տասն եւ մէկ ընդարձակածաւալ հատորներով: Եւ այդ բաւական է ըսելու համար որ ինքը պիտի չմեռնի:

Մինչեւ անգամ այս վերջին տարիներուն, որ փակուած էր իր սենեակին մէջ, ան մնաց նոյն արթուն միտքը, կամով գորաւոր մարդը, իր ապրելու նպատակին գիտակից հոգեւորականը: Եւ բաւ է մինչեւ իսկ միայն յիշել թէ ան իր կեանքի արեւամուտին, ազագուն իր մարմնին մէջ մնացած կորովով, բայց մշտախոյզ եւ մշտաբար միտքով, յանձն առաւ վերանայիլ Գրիգոր Տաթեւացիի 800 էջ “Գիրք Հարցմանցը”, ասոր կցելով, 1734 թուականին Պոլիս տպուած եւ հասկնալի պատճառով դուրս ձգուած, եւ սակայն Բաբգէն Նպս. Կիլիկեանի ուսումնասիրութեամբ Վիեննա հրատարակուած (240 էջնոց) “Ընդդէմ Տաեկաց” հատորը: Այս բոլորէն անմիջապէս յետոյ վերակազմեց 700 էջնոց “Գիրք Թղթոցը”:

Հայաստան աշխարհի բոլոր գիտնական բանասէրները օրհնութեան խօսք ունին Պողոթեան Սրբազանի յիշատակին:

Ան չի կրնար մեռնիլ: Իր ըսածը՝ “Ես պետք է մեռնիմ: Այլևս օգուտ չունիմ”, իր ուժաբախ մարմնին համար էր: Հետեւաբար՝ «Եթէ ես պիտի չկարենամ ծառայել, մահը ինձի համար օրհնութիւն է»: Թէեւ մեզի համար այդ իսկ ցաւ է: Անիկա եղաւ ու պիտի մնայ տիպար գաւազը Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան:

Իր գիտակից կեանքն ամբողջ այս վանքին մթնոլորտին մէջ ապրեցաւ, բոլոր վերիվայրումներուն մէջէն: Եւ իր նկարագիրը մնաց անաղարտ:

Եւ ցուցէ մեզի ուղղուած իր խօսքն է. “Չեր շուրջը ապականութիւնը կարող է ծաւալիլ: Բայց դուք կարող էք ձեր նկարագիրը մաքուր պահել, կարող էք ձեր կոչումին հաւատարիմ մնալ, կարող էք մահ դառնալ, աշխատիլ, սորվիլ, ուսանելու փափաքը չնուազեցնել երբեք, եւ այն ժամանակ դուք այս Միաբանութեան, այս վանքին, այս ժառանգութեան հաւատարիմ գաւակները պիտի նկատուիք:”

Նորայր Սրբազան ունէր իր կեանքը ապրելու որոշ ընթացք: Գիտակցօրէն հաւատարիմ մնաց մինչեւ վերջը իր այդ կարգապահութեան, անձնական կարգապահութեան: Նոյնքան կարգապահ էր մեր եկեղեցւոյ աւանդութիւններուն եւ արարողութիւններուն հանդէպ, նուիրեալ մը՝ մեր վանքին ժառանգութեանց, հաւատարմօրէն գտնուիլ անհոծ պահելու, եւ անուցմով ապացուցանելու մեր ժողովուրդին հպարտութեան նմայշները, ցուցնելու աշխարհին որ հայ ժողովուրդը այն է ինչ որ իր պատմութիւնը կ’ըսէ թէ ինքն է:

Այսօր կը մեկնի մեզմէ, իր ուզելովը, նաեւ համաձայն Աստուծոյ կամփին, իննըսուն եւ երեք տարիներու բարիքը մեր Միաբանութեան անդամները վայելեցին, Կաթողիկոսներ, եպիսկոպոսներ, սովորական աշխարհական մարդիկ իրեն աշակերտները եղած են: Բոլորը աշակերտ են իրեն այն արդիւնքներուն, այն հրատարակութիւններուն մէջէն որոնք անմեռ պիտի մնան:

Եւ այսօր մեր Միաբանութեան իր հրածեշտի յոյսերը կուտայ: Եւ մենք կը խոնարհինք իր անձին յիշատակին առջեւ: Եւ մեր խոնարհութիւնը իմաստ պիտի ստանայ, երէ մենք՝ Միաբանութիւն եւ Նրուսաղէմի ժողովուրդ, զինքն յիշենք իբրեւ մեծ տիպարը մեր ապրելակերպին, եւ մեր կեանքին ամէն օրը ապրինք կարգապահութեամբ, անձնական կարգապահութեամբ եւ ընդհանրական կարգապահութեամբ, որովհետեւ ամէն մէկ ժամը Աստուած տուած է որ մենք օգտագործենք ի բարին:

Պատմութիւնները շատ են իր կեանքին մէջ, եւ այդ պատմութիւնները իբրեւ անէկտոտ եւս պիտի մնան: Եւ սակայն ամէն մէկը մեզի յիշեցնել պիտի տայ, որ մենք կրնանք այդ տիպարին օրինակին հետեւիլ, օգտուիլ անկէ: Երէ այդ ընենք, այն ատեն ինքն պիտի չըսէ՝ «Ես այլեւս մեռած եմ»:

Նորայր Սրբազան՝ մեր օրհնութիւնը. Նորայր Սրբազան՝ մեր սերունդին համար, ողբեցոյցը, կը մեկնի այսօր. եւ մենք կը խնդրենք իրմէ որ իր երկնային կայքին մէջ, մեզի հետ մնայ միշտ, ինք աղօթէ մեզի համար, որպէսզի իր այս Ս. Աթոռը մնայ ապահով, մնայ անսասան, մնայ պայծառ, եւ այս Ս. Աթոռը ծառայէ այն բոլոր նպատակներուն, որոնց համար կայ եւ որուն համար ինքն իննըսուն եւ երեք տարիներու իր բեռը շալկած ապրեցաւ, խօսեցաւ, դաստիարակեց եւ գործեց:

Աստուած ընդունի իր հոգին, իբրեւ մեր ընծան Լրեն, իբրեւ այս Աթոռին նուէրը, խոնարհաբար Աստուծոյ Աթոռին ներկայացուած, եւ Աստուած մեզի պահապան լինի, եւ իր օրհնութիւնը այս Աթոռին վրայ ապացուցուի, բոլոր այն հոգիներով, որոնք այստեղ պիտի ապրին, պիտի աշխատին, պիտի մեծնան, եւ իրենց վերջին հանգիստը պիտի ընդունին:

ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ